

6.2 Pojmovnik

Pojmovnik detaljnije opisuje neke pojmove koji se koriste u KD BiH 2010 (NACE Rev. 2) Uvodu, Metodologiji i Objašnjenjima. Pojmovnikom se osigurava da opisi budu konzistentni sa definicijama pojmova kada se drugdje koriste, ali ovi opisi nisu namjenjeni da daju definitivno značenje riječi za namjene izvan ove metodologije. Svrha ovog pojmovnika je samo da pomogne korisnicima ispravno interpretirati KD BiH 2010.

Dodana vrijednost: Bruto dodana vrijednost u baznim cijenama se definira kao razlika između outputa u baznim cijenama (bruto vrijednost proizvodnje) i međufazne potrošnje u nabavnim cijenama.

Dorada: Dorada je proces koji se obavlja, među ostalim, za zaštitu određenih proizvoda, za dobivanje određenih osobina ili za spriječavanje svih štetnih učinaka koji bi mogli proizaći iz njihova korištenja. Primjeri su obrada usjeva, drva, metala i otpada.

Finalni proizvod: Proizvodi za koje je obrada završena.

Industrijski proces: Transformacijski proces (fizički, kemijski, ručni itd.) koji se koristi u proizvodnji novih proizvoda (potrošačkih, reprodukcijских ili investicijskih dobara), u preradi upotrebljenih proizvoda ili u osiguravanju usluga industriji kao što je definirano u području B „Vađenje ruda i kamena“, C „Prerađivačka industrija“, D „Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija“, E „Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša“ i F „Građevinarstvo“.

Kapitalna dobra: Kapitalna dobra su dobra koja su drugačija od materijalnih inputa i goriva, i koriste se za proizvodnju drugih dobara i/ili usluga. Uključuju tvorničke zgrade, strojeve, lokomotive, kamione i traktore. Zemljište se obično ne smatra kapitalnim dobrom.

Nusproizvod: *Specifični nusproizvod* je proizvod koji je tehnološki povezan s proizvodnjom drugih proizvoda u istoj grani, ali se ne proizvodi ni u jednoj drugoj grani (npr. melasa u vezi s proizvodnjom šećera). Specifični nusproizvodi koriste se kao input za proizvodnju drugih proizvoda. *Obični nusproizvod*, tj. nusproizvod koji nije vezan isključivo za jednu granu, jest proizvod tehnološki povezan s proizvodnjom drugih proizvoda, ali se proizvodi u nekoliko grana (npr., hidrogen proizveden rafiniranjem nafte tehnološki je povezan s hidrogenom proizvedenim u petrokemijskoj proizvodnji i karbonizaciji ugljena i identičan s onim proizvedenim u grani koja obuhvaća druge osnovne kemijske proizvode).

Poluproizvod: Proizvodi koji su prošli neke faze obrade, ali zahtijevaju dodatnu obradu kako bi bili pogodni za korištenje. Oni mogu biti prodani drugim prerađivačima ili prenijeti podugovaračima za daljnju obradu. Jedan od tipičnih primjera za to su grubi metalni odljevci prodani ili prenijeti drugdje radi dovršavanja.

Prerađivačka industrija: Sve djelatnosti unutar područja C. Uključena je i sitna obrtnička djelatnost i masovna proizvodnja. Treba napomenuti da se velika tvornička postrojenja ne koriste isključivo u području C.

Proizvod: Proizvod je rezultat neke ekonomske djelatnosti. Ovo je opći naziv koji se koristi za dobra i usluge.

Proizvodnja: Proizvodnja je djelatnost čiji je rezultat proizvod. Koristi se u vezi s cijelim nizom ekonomskih djelatnosti. Taj pojam nije rezerviran samo za područja poljoprivrede, rudarstva ili prerađivačke industrije. Također se koristi u vezi s područjem usluga. Mogu se koristiti i precizniji pojmovi da označe proizvodnju: pružanje usluga, obrađivanje, prerađivanje itd., ovisno o grani djelatnosti. Proizvodnju možemo mjeriti na različite načine, u fizičkim ili vrijednosnim pokazateljima.

Roba: Roba je dobro koje je moguće razmjenjivati. Može biti samo jedan proizvod s proizvodne linije, jedinstveni primjerak (umjetnička slika, Mona Lisa) ili materijalni medij za usluge (softverska disketa). To je koncept koji se koristi za carinske klasifikacije.

Strojevi industrijski: Sve vrste strojeva i opreme prvenstveno izrađenih za korištenje u prostorijama koje nisu kućanstava, npr. alatni strojevi, perilice za praonice rublja.

Strojevi za osobnu upotrebu ili kućanstvo: Sve vrste strojeva i opreme prvenstveno izrađenih za korištenje u privatnim kućanstvima, npr. kućanske perilice.

Transformacija: Transformacija je proces kojim se modificira priroda, sastav ili oblik sirovina, poluproizvoda ili finalnih proizvoda radi dobivanja novih proizvoda.

6.3 Outsourcing

Definicije i pravila za razvrstavanje jedinica koje s drugim jedinicama podugovaraju obavljanje proizvodnje

1.1 Uvod

U obje klasifikacije ekonomskih djelatnosti, ISIC i NACE, tretman jedinica koje s drugim jedinicama ugovaraju outsourcing za poslove prerađivanja dobara bio je na neki način nejasan.

NACE Rev. 1.1 definirao je outsourcing na sljedeći način:

Jedinice koje prodaju robe i pružaju usluge pod svojim imenom, ali za proizvodnju angažiraju druge jedinice. Ove jedinice se razvrstavaju u područje G „Trgovina na veliko i na malo ...“ osim kad posjeduju zakonsko pravo i koncept, u kom slučaju se razvrstavaju kao da same proizvode robu.

Iako se definicija činila jasnom, vlasništvo zakonskog prava ili koncepta nije se uvijek tumačilo na isti način.

U stvari, neke države članice EU nisu uzimale u obzir outsourcing kada su razvrstavale jedinice u skladu s NACE klasifikacijom, a one koje jesu, nisu uvijek primjenjivale iste kriterije za razvrstavanje, te prema tome statistički podaci nisu uvijek bili u cjelosti usporedivi.

U pokušaju da se riješi spomenuti nedostatak usporedivosti, Ekspertska grupa i Tehnička podgrupa Ekspertske grupe za međunarodne klasifikacije ekonomskih i društvenih djelatnosti, na sastanku održanom u Njujorku, od 16 do 20. travnja 2007. za ISIC Rev. 4, su se usuglasile da jedinice koje u cjelosti ugovaraju outsourcing prerađivačkog procesa treba razvrstati u prerađivačku industriju samo u slučaju da posjeduju sirovine koje se koriste kao input u proizvodnom procesu.

Ovo pravilo je uključeno u uvodne smjernice za NACE Rev.2 klasifikaciju koje je Statistički programski odbor (*Statistical Program Committee - SPC*) prihvatio na svom 62-om sastanku u svibnju 2008. godine. Ipak, na istom sastanku, SPC je spomenuo potrebu da se pažljivo razmotre implikacije pravila o outsourcing djelatnostima (uvodne smjernice za NACE Rev.2 - paragrafi od 80 do 84, Metodologija za statističku primjenu KD BiH 2010 – točke od 76 do 80) sa ciljem da se osigura dosljedna implementacija.

SPC je uglavnom bio zabrinut za jasnoću definicija i potrebu za jasnim pravilima razvrstavanja jedinica. Isto tako je spomenuto da bi se trebale identificirati najbolje prakse za pravovremeno ažuriranje poslovnih registara.

Da bi odgovorio na ovu zabrinutost, Eurostat je formirao radnu grupu sačinjenu od stručnjaka iz Njemačke, Francuske, Litvanije, Nizozemske, Austrije, Poljske, Portugala i Ujedinjenog Kraljevstva, koja se prvi put sastala 27. i 28. rujna 2007. godine da bi obradila ova pitanja.

Pojmovnik je rezultat rada ove radne grupe i uključuje komentare članova radne grupe za NACE/CPA, koji su konzultirani nakon sastanka radne grupe. UN-ova Sekcija za ekonomsku statistiku i klasifikacije (*UN Economic Statistics and Classification Section*) također je konzultirana.

1.2 Terminologija

Outsourcing

Ugovorni odnos prema kojem > *naručitelj* zahtjeva od > *ugovaratelja* obavljanje specifičnih zadataka, poput dijelova proizvodnog procesa ili čak kompletan proizvodni proces, usluge zapošljavanja ili pomoćne djelatnosti.

Termin outsourcing se također koristi ako je > *ugovaratelj* podružna jedinica i ako se zadaci obavljaju po tržišnim uvjetima ili ne.

> *Naručitelj* i > *ugovaratelj* se mogu nalaziti na istom ekonomskom teritoriju ili na različitim ekonomskim teritorijima. Sama lokacija ne utječe na razvrstavanje niti jedne od ovih jedinica.

Naručitelj (*Principal*)

Jedinica koja ulazi u ugovorni odnos s drugom jedinicom (> ovdje nazvanom *ugovaratelj*) kako bi joj ta druga jedinica obavila specifične zadatke, poput dijelova proizvodnog procesa ili čak kompletan proizvodni proces, usluge zapošljavanja ili pomoćne djelatnosti.

Ugovaratelj (*Contractor*)

Jedinica koja obavlja specifične zadatke, poput dijelova proizvodnog procesa ili čak cjelokupan proizvodni proces, usluge zapošljavanja ili pomoćne djelatnosti, na osnovu ugovornog odnosa s > *naručiteljem*. Također se koristi termin *podugovaratelj*. U klasifikaciji NACE, djelatnosti koje obavlja > *ugovaratelj* su one djelatnosti koje se obavljaju "uz naknadu ili na osnovi ugovora".

Prerađivačke djelatnosti

Fizička i/ili kemijska transformacija materijala, tvari ili sastojaka u nove proizvode. Materijali, tvari ili sastojci koji se transformiraju su sirovine koje nastaju kao proizvodi poljoprivrede, šumarstva, ribarstva ili rudarstva, kao i proizvodi ili poluproizvodi drugih prerađivačkih djelatnosti.

Podugovaratelj

Vidi > *ugovaratelj*

1.3 Pravila razvrstavanja

Ova pravila određuju kako razvrstati outsourcing djelatnosti naručitelja i ugovaratelja, kao što je definirano u prethodnom dijelu 1.2 Terminologija. Važno je primjetiti da se pravila primjenjuju samo na razvrstavanje outsourcing djelatnosti i onih gdje su naručitelji i ugovaratelji također uključeni u druge djelatnosti, razvrstavanje njihovih sveukupnih djelatnosti mora biti određeno primjenjujući pravilo dodane vrijednosti navedeno u paragrafima od 60 do 79 (kako su numerirani u klasifikaciji NACE Rev. 2 Uvodnim smjernicama), odnosno 58 do 75 (Metodologija za statističku primjenu KD BiH 2010) za sve njihove djelatnosti.

Outsourcing dijelova prerađivačkog proizvodnog procesa

Naručitelj delegira dio prerađivačkog proizvodnog procesa ugovaratelju.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj treba biti razvrstan kao da obavlja kompletan proces proizvodnje.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe ili pružaju iste usluge za vlastiti račun.

Outsourcing kompletnog prerađivačkog proizvodnog procesa (i)

Naručitelj, koji posjeduje glavne sirovine koje se koriste kao input u proizvodnom procesu, u cijelosti ugovara outsourcing proizvodnog procesa s drugom jedinicom.

Pravilo razvrstavanja

Naručitelj koji posjeduje glavne sirovine koje se koriste kao input u proizvodnom procesu (npr. tekstil i dugmad za proizvodnju odjeće, drvo i metalne dodatke za proizvodnju namještaja) i stoga posjeduje konačni output, ali mu proizvodnju obavljaju ugovarači, razvrstava se u područje C „Prerađivačka djelatnost“, i to u razred koji korespondira cijelom proizvodnom procesu. Ugovaratelj se svrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu roba za vlastiti račun.

Outsourcing kompletnog prerađivačkog proizvodnog procesa (ii)

Naručitelj koji ne posjeduje vlastite sirovine koje se koriste kao input u prerađivačkom procesu, a u cijelosti ugovori outsourcing prerađivačkog procesa s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj kojem proizvodnju obavljaju drugi i koji ne posjeduje vlastite sirovine kao input u proizvodnom procesu, treba biti razvrstan u područje G "Trgovina na veliko i malo..." (prema djelatnosti i obilježjima prodane robe) ako obavlja samo ovu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti: što može biti u područje G ili u druga područja.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe za vlastiti račun.

Outsourcing građevinskih djelatnosti

Naručitelj ugovara da mu građevinske radove obave druge jedinice, ali ostaje u cijelosti odgovoran za građevinski proces.

Pravila razvrstavanja

I naručitelj i ugovaratelj se razvrstavaju u područje F (Građevinarstvo), i to u razred koji korespondira građevinskim djelatnostima koje se obavljaju.

Outsourcing pomoćnih djelatnosti

Naručitelj obavlja cjelokupan ili dio procesa proizvodnje (roba ili pružanja usluga) ali delegira ugovaratelju određene pomoćne djelatnosti, kao što su računovodstvene ili IT usluge. Ove pomoćne djelatnosti nisu dio osnovnog proizvodnog procesa, one ne dovode izravno do finalnih proizvoda ili usluga, ali podupiru opće funkcioniranje naručitelja kao proizvodne jedinice.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj se razvrstava pod istom NACE šifrom koja predstavlja osnovni proizvodni proces. Ugovaratelj se razvrstava u specifičnu djelatnost koju obavlja, npr. razred 69.20 „Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje“ razred 62.02 „Savjetovanje u vezi s računalima“ itd.

Outsourcing usluga zapošljavanja

U slučaju outsourcinga usluga zapošljavanja treba razlikovati je li ono na stalnoj ili privremenoj osnovi.

Pravila razvrstavanja

a) U slučaju outsourcinga usluga zapošljavanja na privremenoj osnovi, naručitelj se razvrstava na osnovu djelatnosti koju stvarno obavlja (npr. prerađivačka industrija). Ugovaratelj se razvrstava u razred 78.20 „Djelatnosti agencije za privremeno zapošljavanje“.

b) U slučaju outsourcinga usluga zapošljavanja na dugotrajnoj ili stalnoj osnovi, naručitelj se razvrstava prema djelatnosti koju stvarno obavlja (npr. prerađivačka industrija). Ugovaratelj se razvrstava u razred 78.30 „Ostalo ustupanje ljudskih resursa“.

Outsourcing uslužnih djelatnosti

Naručitelj ugovara s drugom jedinicom da ona obavi dio ili kompletno pružanje usluga (osim pomoćnih djelatnosti, vidi pravilo "Outsourcing pomoćnih djelatnosti") iznad.

Pravila razvrstavanja

a) Naručitelj koji ugovara outsourcing dijela uslužnih djelatnosti treba biti razvrstan kao da pruža cijeli proces usluga. Ugovaratelj se razvrstava prema dijelu usluga koje pruža.

b) Ako naručitelj ugovara outsourcing kompletne djelatnosti pružanja usluga, i naručitelj i ugovaratelj se razvrstavaju kao da u cjelosti obavljaju uslužnu djelatnost.

Outsourcing kompletnog procesa poljoprivrednih djelatnosti ili stočne proizvodnje (i)

Ugovaratelj koji **posjeduje** sjemenje ili biljke (sadnice, reznice, mladice) ili stabla voća (uključujući vinovu lozu) ili stada stoke podugovara kompletan proces poljoprivredne ili stočne proizvodnje s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj, koji **posjeduje** sjemenje ili biljke (sadnice, reznice, mladice) ili stabla voća (uključujući vinovu lozu) ili stada stoke i stoga posjeduje finalni output, ali proizvodnju mu obavljaju ugovaratelji, se razvrstava u oblast 01, i to u razred koji obuhvaća cijeli proces proizvodnje.

Ugovaratelj se razvrstava u odgovarajući razred grane 01.6.

Outsourcing kompletnog procesa poljoprivrednih djelatnosti ili stočne proizvodnje (ii)

Naručitelj, koji **ne posjeduje** sjemenje ili biljke (sadnice, reznice, mladice) ili stabla voća (uključujući vinovu lozu) ili stada stoke, ugovara s drugom jedinicom da ta jedinica obavi kompletan proces proizvodnje za njega.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj za kojeg drugi obavljaju proizvodnju i koji ne posjeduje sjemenje ili biljke (sadnice, reznice, mladice) ili stabla voća (uključujući vinovu lozu) ili stada stoke se razvrstava u područje G "Trgovina na veliko i malo..." (prema djelatnosti i obilježjima prodane robe) ako obavlja samo ovu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti: ovo može biti u područje G ili u druga područja.

Ugovaratelj se svrstava s jedinicama koje proizvode iste vrste robe za vlastiti račun.

Outsourcing kompletnog procesa šumarske proizvodnje (i)

Naručitelj koji posjeduje stabla podugovara kompletan proces proizvodnje šumarskih proizvoda s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj koji **posjeduje** stabla i time posjeduje finalni output, ali za koga ugovaratelji obavljaju proizvodni proces, svrstava se u oblast 02, u razred koji obuhvaća proizvodni proces u cjelosti.

Ugovaratelj se razvrstava u razred 02.40.

Outsourcing kompletnog procesa šumarske proizvodnje (ii)

Naručitelj koji **ne posjeduje** stabla podugovara outsourcing kompletnog proizvodnog procesa s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj za kojeg drugi obavljaju proces proizvodnje i koji ne posjeduje stabla razvrstava se u područje G "Trgovina na veliko i malo.." (prema djelatnosti i specifičnosti prodane robe) ako obavlja samo ovu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti: ovo može biti u području G ili u drugim područjima.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe za vlastiti račun.

Outsourcing kompletnog procesa proizvodnje vodenih organizama (i)

Naručitelj koji **posjeduje** mrijest podugovara kompletan proces proizvodnje vodenih organizama (akvakulture) s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj, koji posjeduje mrijest i stoga posjeduje finalne outpute, ali proizvodnju za njega obavljaju ugovaratelji, se razvrstava u granu 03.2, posebno u razred koji obuhvaća potpun proces proizvodnje.

Ugovaratelj se razvrstava u odgovarajući razred grane 03.2.

Outsourcing kompletnog procesa proizvodnje akvakulture (ii)

Naručitelj, koji ne posjeduje mrijest, podugovara kompletan proces proizvodnje vodenih organizama s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj za koga drugi obavljaju proizvodnju i koji ne posjeduje mrijest se razvrstava u područje G "Trgovina na veliko i malo..." (prema djelatnosti i obilježjima prodane robe) ako samo obavlja ovu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti: to može biti u područje G ili u drugo područje.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe za vlastiti račun.

Outsourcing kompletnog procesa proizvodnje energije (i)

Naručitelj koji **posjeduje** sirovine za proizvodnju energije (kao što su nafta, ugljen, plin, drvo, poljoprivredni ostaci, itd.), a podugovara kompletan proces proizvodnje energije s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj koji **posjeduje** sirovine za proizvodnju energije (kao što su nafta, ugljen, plin, drvo, poljoprivredni ostaci, itd.) i stoga posjeduje finalni output, ali za koga proizvodnju obavljaju ugovaratelji, razvrstava se u područje D, posebno u razred koji korespondira cjelokupnom procesu proizvodnje.

Ugovaratelj se razvrstava u odgovarajući razred područja D.

Outsourcing kompletnog procesa proizvodnje energije (ii)

Naručitelj koji **ne posjeduje** sirovine za proizvodnju energije (kao što su nafta, ugljen, plin, drvo, poljoprivredni ostaci, itd.) podugovara kompletan proces proizvodnje s drugom jedinicom.

Pravila razvrstavanja

Naručitelj za kojeg proizvodnju obavljaju drugi i koji ne posjeduje sirovine za proizvodnju električne energije (kao što su nafta, ugljen, plin, drvo, poljoprivredni ostaci, itd.) razvrstava se u područje D

razred 35.14 ili 35.23 (prema djelatnosti i obilježjima prodane robe) ako obavlja samo ovu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe za vlastiti račun.

Outsourcing drugog kompletnog procesa proizvodnje dobara

U slučajevima ribarstva, rudarstva i vađenja i opskrbe vodom, naručitelj za koga proizvodnju obavljaju drugi se razvrstava u trgovinu (prema djelatnosti i obilježjima prodane robe) ako obavlja samo tu djelatnost. Ako obavlja druge djelatnosti, treba biti razvrstan prema pravilu dodane vrijednosti: to može biti u područje G ili u druga područja.

Ugovaratelj se razvrstava s jedinicama koje proizvode istu vrstu robe ili usluga za vlastiti račun.

6.4 Legislativa

Legislativa za primjenu Klasifikacije djelatnosti BiH 2010 u Bosni i Hercegovini

- Zakon o statistici Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i broj 42/04),
- Zakon o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 76/06, broj 100/08 i broj 32/10),
- Odluka o klasifikaciji djelatnosti u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 47/10)

Legislativa Europske Unije o primjeni NACE Rev. 2

- European Parliament and Council Regulation No 1893/2006 of 20/12/2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 and amending Council Regulation (EEC) No 3037/90 as well as certain EC Regulations on specific statistical domains
OJ L 393, 30/12/2006
- Council Regulation No 3037/90/EEC of 09/10/1990 on the statistical classification of economic activities in the European Community (NACE)
OJ L293, 24/10/1990
- Commission Regulation No 973/2007 of 20/08/2007 amending certain EC Regulations on specific statistical domains implementing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2
OJ L 216, 21/08/2007
- Council Regulation (EEC) No 696/93 of 15 March 1993 on the statistical units for the observation and analysis of the production system in the Community
- European Parliament and Council Regulation No 177/2008 of 20/02/2008 establishing a common framework for business registers for statistical purposes and repealing Council Regulation (EEC) No 2186/93